

# PSIHOMETRISKO INSTRUMENTU (TESTU) ADAPTĀCIJAS ATSKAITES STANDARTI

TARES – Test Adaptation Reporting Standards.

Standarti ir izstrādāti, lai nodrošinātu visaptverošu un skaidru instrumentu adaptācijas procesu un rezultātu aprakstīšanu zinātniskajos rakstos. Šie standarti ir sadalīti vairākās kategorijās, kas aptver dažādus zinātniskā raksta posmus.

## 1. Virsraksts un abstrakts

- **Virsraksts (1a):** Virsrakstā jānorāda, ka raksts ir par instrumenta adaptāciju, jāmin instrumenta nosaukums un mērķa valoda/kultūra.
- **Abstrakts (1b):** Jābūt raksta kopsavilkumam (strukturētam, ja tas ir pieņemami saskaņā ar žurnāla vadlīnijām), skaidri identificējot instrumenta nosaukumu, mērķa valodu/populāciju, izmantoto dizainu, izlasi un iegūtos rezultātus.

## 2. Ievads

- **Instruments (2a):** Jāidentificē un īsi jāiepazīstina ar instrumentu, norādot nosaukumu, instrumenta saīsinājumu (akronīmu), autorus, esošās formas, specifisko adaptējamo versiju, citas jau veiktās adaptācijas, pielietojuma jomu un esošo zināšanu bāzi (piemēram, pētījumu pārskatus, kas veikti par šo instrumentu).
- **Paredzētā populācija (2b):** Jāidentificē un īsi jāprezentē paredzētā mērķa populācija, aprakstot to kultūras, valodu un citu raksturlielumu ziņā, kas varētu būt svarīgi instrumentam. Jāskaidro jebkādas atšķirības starp avota un mērķa populācijām.
- **Mērķis un paredzētais lietojums (2c):** Jānorāda instrumenta mērķis, jādefinē mērāmā pazīme vai pazīmes vai konstrukts/konstrukti kā arī jāprecizē, kādas konkrētas prasības vai kritēriji ir jāizpilda, lai varētu veikt objektīvu novērtējumu.
- **Autortiesības (2d):** Jāidentificē autortiesību statuss, norādot, vai oriģinālais instruments ir aizsargāts ar autortiesībām, vai ir iegūtas nepieciešamās atļaujas un kāds ir adaptētā instrumenta autortiesību statuss.
- **Adaptācijas nepieciešamība (2e):** Jāskaidro, kāpēc instrumenta adaptācija ir nepieciešama konkrētā mērķa kontekstā, piemēram, kāpēc tieši šo instrumentu ir nepieciešams adaptēt vai kāds trūkums praksē vai pētījumos tiek novērsts adaptējot šo instrumentu.
- **Adaptācijas atbilstība (2f):** Jāskaidro, kāpēc instrumenta adaptācija ir vispiemērotākā pieeja salīdzinājumā ar citām (piemēram, instrumenta pārņemšanu īpaši to nemainot, instrumenta veidošanu no esošajiem instrumentiem, jauna instrumenta izstrādi).
- **Adaptācijas aptvērumums (2g):** Jāprecizē, vai tika adaptēts viss oriģinālais instruments, vai arī kāda daļa tika izlaista/iekļauta adaptācijā. Jāizskaidro ierobežojumi, kas var ietekmēt rezultātus.
- **Neobjektivitātes (bias) iespējamība (2h):** Jānovērtē neobjektivitātes iespējamība, izskaidrojot jebkādu kultūras un valodu atšķirību paredzamo ietekmi uz mērāmās pazīmes/konstrukta, metodes un instrumenta pantu neobjektivitāti mērķa populācijā.

### 3. Metodes: Tulkošana

- **Tulkotāji (3a):** Jānorāda tulkotāju skaitu un kvalifikāciju, kā arī valodu, kultūru un attiecīgo jēdzienu pārzināšanu.
- **Tulkošanas dizains (3b):** Jānorāda izmantoto tulkošanas pieeju un jāpamato tās izvēle. Detalizēti jāapraksta tulkošanas procedūra, iekļaujot visus soļus, pārbaudes un verifikācijas veidus, kas tika veiktas. Jāmin jebkādi pieejas ierobežojumi.
- **Instrumenta komponentu līdzība un piemērotība (3c):** Jāsniedz argumenti, kas pamato, ka instrumenta instrukcijas, pantu saturs un formāts, skalas, vērtēšanas kategorijas, instrumenta administrēšanas kārtība (noteikumi, standarti un procedūras), kā arī citas nianšes ir piemērotas un ar līdzīgu nozīmi visām paredzētajām populācijām.

### 4. Materiāli

- **Instrumenta stimulmateriāls (4a):** Jādokumentē jebkādas izmaiņas instrumenta stimulmateriālos.
- **Instrukcijas un vērtēšanas rubrikas (4b):** Jādokumentē jebkādas izmaiņas instrumenta instrukcijās un vērtēšanas kritērijos.
- **Instrumenta rokasgrāmata (4c):** Jānorāda, vai adaptētajam instrumentam ir pieejama rokasgrāmata, kā tā tika izstrādāta un kā to var iegūt.
- **Instrumenta ziņojumi (4d):** Jānorāda, vai ir pieejami instrumenta adaptācijas ziņojumi/pārskati, kā tie tika izstrādāti un kā tiem var piekļūt.
- **Mācību materiāli (4e):** Jānorāda, vai tiek nodrošināta apmācība par adaptētā instrumenta lietošanā un kā to var saņemt.
- **Testēšanas apstākļi (4f):** Precīzi jānorāda testēšanas apstākļi, kas stingri jāievēro visās interesējošās populācijās.

**5. Dalībnieki / Izlase Izlases lielums (5a):** Jānorāda un ar datu analīzi jāpamato adaptācijā izmantotās izlases lielums, tai skaitā apakšizlases un pilotizlases.

- **Datu iegūšanas procedūra (5b):** Jānorāda datu iegūšanas procedūra.
- **Izlašu sastāvs (5c):** Jānorāda izlases/izlašu sastāvs pēc būtiskiem mainīgajiem lielumiem, tai skaitā vismaz vecuma un dzimuma, kā arī citiem mainīgajiem, kas ir nozīmīgi instrumenta funkcijas (psihometriskie rādītāji) vai ekvivalences pārbaudei (piemēram, izglītības līmenis, valodas prasmes).
- **Izlases atbilstība (5d):** Jāsniedz argumenti par izlases atbilstību un reprezentativitāti atbilstoši paredzētajām datu analīzēm un mērķa populācijai.

## 6. Rezultāti: Ekvivalence

- **Konstrukta ekvivalence (6a):** Jāsniedz kvantitatīvi pierādījumi par konstrukta ekvivalenci (piemēram, invariances analīzes). Ja tiek konstatēta neobjektivitāte vai novirzes, jāizskaidro tās iemesli un sekas. Jāsniedz vērtējuma pierādījumi par konstrukta vispārināšanu.
- **Metodes ekvivalence (6b):** Jāsniedz pierādījumi par metodes (izlases, instrumenta un administrēšanas) ekvivalenci. Ja tiek konstatēta metodes novirze, jāizskaidro tās iemesli un sekas. Šī sadaļa jāiekļauj tikai tad, ja tā ir aktuāla.
- **Panta ekvivalence (6c):** Jāsniedz pierādījumi par panta ekvivalenci (piemēram, atšķirīga panta funkcionēšana). Ja tiek konstatētas novirzes panta funkcionēšanā, jāizskaidro tās iemesli un sekas. Šī sadaļa jāiekļauj tikai tad, ja tā ir aktuāla.
- **Ekvivalences robežas (6d):** Jānorāda ekvivalences robežas (t.i., noteiktais ekvivalences līmenis) un jāizskaidro sekas (piemēram, attiecībā rezultātu salīdzināmību individuālā un grupas līmenī).
- **Risinājumi neekvivalencei (6e):** Jāsniedz risinājumi, ja ir konstatēta neekvivalence (piemēram, daļēja ekvivalence), ja tas ir aktuāli.

## 7. Uzticamība

- **Uzticamība (7a):** Jānorāda uzticamības rādītāji (piemēram, uzticamības indeksus, mērījuma standartklūdu, precizitāti, lēmumu konsekvenci) instrumenta rezultātiem un apakšrezultātiem; izskaidrojiet, kāpēc rādītāji ir adekvāti konkrētā instrumenta tipam, ņemot vērā statistisko analīzi un izlases lielumu; salīdziniet ar instrumenta oriģinālo versiju.

## 8. Validitāte

- **Validitātes pierādījumi (8a):** Jāapkopo instrumenta validitātes pierādījumi, kas pamato adaptāciju un instrumenta izmantošanu paredzētajiem mērķiem. Jāizskaidro, kāpēc sniegtie validitātes pierādījumi atbilst instrumenta rezultātu paredzētajam lietojumam. Jānorāda, vai pierādījumi balstās uz jauniem pētījumiem ar adaptēto instrumentu un jauniem izlases dalībniekiem, vai arī tiek izmantoti iepriekšējie validitātes pierādījumi. Ja tiek izmantoti iepriekšējie pierādījumi, tas jāpamato.
- **Validitātes pierādījumi, kas balstīti uz instrumenta saturu (8b):** Jāapraksta adaptētās formas instrumenta saturs un jāizskaidro, vai un kā vai un kā tas atšķiras starp mērķa (adaptēto) un sākotnējo instrumenta formu. Jāsniedz pierādījumi, ka šis saturs atbilst testēšanas mērķim.
- **Validitātes pierādījumi, kas balstīti uz atbildes procesiem (8c):** Jāapraksta paredzētos kognitīvos procesus, ko testējamie izmanto instrumenta izpildes laikā. Izskaidrojiet, vai un kā šie procesi atšķiras starp mērķa (adaptēto) un avota (oriģinālo) instrumenta formu. Aprakstiet jebkādu pierādījumu tam, ka šie kognitīvie procesi tiek izmantoti adaptētajā instrumenta formā.
- **Validitātes pierādījumi, kas balstīti uz iekšējo struktūru (8d):** Jānorāda hipotētisko dimensiju struktūru (faktoru struktūru) un jebkādas alternatīvās struktūras. Jāapraksta, kā hipotētiskā dimensiju struktūra atbilst teorijai, uz kuras balstās novērtējums. Ja tas ir piemērojams, sniedziet informāciju gan par instrumenta pantu saistību ar faktoriem, gan par faktoru savstarpējām attiecībām. Aprakstiet pierādījumus, izmantojot atbilstošas apstiprinošās statistiskās metodes.
- **Validitātes pierādījumi, kas balstīti uz attiecībām ar citiem mainīgajiem (8e):** Jānorāda un jāapraksta katru no mainīgajiem, kas ir ārpus instrumenta (piemēram, konstrukti, kas izmantoti konverģentās un diskriminantās validitātes pierādījumiem). Norādiet un izskaidrojiet paredzētās un iegūtās attiecības starp instrumenta rezultātiem un šiem mainīgajiem.
- **Validitātes pierādījumi, kas balstīti uz testēšanas sekām (8f):** Jānorāda paredzētās testēšanas sekas/konsekvences. Aprakstiet, kā tās izpaužas. Aprakstiet iespējamās neparedzētās negatīvās sekas un izskaidrojiet to rašanos. Aprakstiet veicamo rīcību, lai mazinātu šo negatīvo seku ietekmi.

## 9. Normas/Standartizācija

- **Standartizācijas procedūra (9a):** Jānorāda instrumenta standartizācijā izmantoto statistisko pieeju; izskaidrojiet, kāpēc tā ir piemērota paredzētajam lietojumam; norādiet un pamatoti izskaidrojiet jebkādas novirzes no sākotnējās standartizācijas procedūras; aprakstiet un sniedziet pierādījumus par jebkādiem faktoriem (piemēram, dzimuma vai vecuma ietekmi), kas ietekmēja standartizāciju. Precizējiet jebkādas normu atšķirības salīdzinājumā ar oriģinālo instrumenta formu.
- **Normu tabulas (9b):** Jāziņo par normu tabulām vai jāsniedz automatizētas formulas normu iegūšanai, pamatojoties uz attiecīgajiem demogrāfiskajiem rādītājiem (piemēram, nepārtrauktas normēšanas gadījumā).

## 10. Diskusija

- **Praktiskā nozīme (10a):** Jāskaidro pašreizējās instrumenta adaptācijas praktiskā nozīme un tās iespējamā ietekme.
- **Teorētiskā nozīme (10b):** Ja instrumenta adaptācijas procesā tika izdarīti secinājumi, kuriem ir plašāka teorētiska nozīme, aprakstiet tos.
- **Ierobežojumi (10c):** Jāizklāsta adaptētā instrumenta lietošanas ierobežojumi attiecībā uz instrumenta komponentiem, materiāliem, testēšanas apstākļiem un rezultātu interpretāciju utt.
- **Nākotnes pētījumi (10d):** Jāprecizē, kādi konkrēti nākotnes pētījumi būtu nepieciešami par adaptēto instrumentu, kā arī kādas citas nākotnes pētījumu jomas ir radušās instrumenta adaptācijas rezultātā.

## 11. Papildinformācija

- **Reģistrācija (11a):** Jāprecizē, vai pētījums tika iepriekš reģistrēts kādās platformās vai datu bāzes. Ja tas tika reģistrēts, jānorāda attiecīgos identifikatorus/atsauces. Ja pētījums atšķiras no iepriekšējās reģistrācijas, jāizklāsta atšķirības un to ieviešanas iemesli.
- **Finansējums (11b):** Jānorāda finansējuma avoti un finansētāju loma. Ja pētījums nav saņēmis finansējumu, to skaidri norādiet.

Izmantotā literatūra:

Iliescu, D., Bartram, D., Zeinoun, P., Ziegler, M., Elosua, P., Sireci, S., Geisinger, K. F., Odendaal, A., Oliveri, M. E., Twing, J., Camara, W. (2023). The Test Adaptation Reporting Standards (TARES): Reporting Test Adaptations. *International Journal of Testing*. <https://doi.org/10.1080/15305058.2023.2294266>